

توطئه های انگلیس علیه حکومت امانی به مناسبت نودومین سالگرد استرداد استقلال افغانستان (قسمت چهارم)

انگلیس ها کوشیدند جنگ سوم افغان انگلیس را بی ارزش جلوه دهند

"براین رابسن" یکی از مؤرخین پیشین اردوی هند بریتانوی، با استفاده از تجارب کاری و تحقیقاتی اش در اردوی هند بریتانوی، وزارت دفاع انگلستان و آکسفورد به تحقیق مسایل مربوط به جنگ سوم افغان و انگلیس پرداخته، سعی ورزیده است بداند چرا این جنگ با وجود درگیری ۳۵۰۰۰۰ عسکر اردوی بریتانیا، پیشنهاد استعمال گاز سمی بر جنگجویان قبایلی و بمباردمان مهیج کابل، در خارج از هندوستان توجه کمی را جلب کرد و مورد علاقه علما و محققین قرار نگرفت. بعضی ها ادعا دارند که حتی مؤرخین نظامی هم راجع به جنگ سوم افغان و انگلیس، نسبت به جنگ های دیگری که امپراتوری بریتانیا در آن درگیر بود، کمترین آگاهی را دارند. رابسن در مقدمه کتابش علل کم ارزش نشان دادن این جنگ را چنین خلاصه میکند:

1. در سطح محلی یعنی هندوستان، این جنگ تحت الشعاع فاجعه چند هفته قبل امرتسر قرار گرفت. درین نمایش حزن انگیز عساکر انگلیس در باغ جلیانواله مردم غیر مسلح را قتل عام نموده بودند.
 2. نتیجه این جنگ برای انگلیس ها دست آوردی نداشت.
 3. انگلیس ها مصروف تحولات و رویداد های دیگر جهانی بودند چون انقلاب اکتوبر بلشویک ها در روسیه، کنفرانس صلح پاریس، بازسازی اقتصادی و سیاسی اروپا بعد از جنگ اول جهانی.
 4. دولت انگلیس که سخت در نشئه پیروزی جنگ جهانی مست بود، نخست به خواسته های غازی امان الله خان ارزشی قایل نشد و حتی با زیرپا گذاشتن موازین قبول شده، به نامه امان الله خان به موقع جواب نداد. نایب السلطنه بریتانیا تا ۱۵ اپریل و جورج پنجم تا اول می ۱۹۱۹ به نامه غازی امان الله خان جوابی ندادند.
 5. وزیر دولت بریتانیا برای هند میخواست برایش اطمینان داده شود که به این جنگ ارزش بیشتر از یک برخورد سرحدی داده نشده و مثل یک زدو خورد سرحدی با آن معامله شود.
 6. یکی از رهبران شرکت کننده این جنگ، همیلتون گرنت (Sir Hamilton Grant) آنرا یکی از بی معنی ترین، دیوانه ترین و غیر ضروری ترین جنگهای تاریخ میخواند.
- رابسن در حالی که با گریگوریان همناست که "منشا پیدایش جنگ سوم افغان و انگلیس را باید در توسعه ناسیونالیسم افغانی و ازدیاد توقعات اجتماعی و سیاسی در کشور جستجو کرد" (۱)؛ علاوه میکند که ارزش کم قایل شدن به جنگ سوم افغان و انگلیس اگر از یک طرف نتیجه تکبر و نخوت انگلیس ها بود، از طرف دیگر نتیجه بی خبری شان نیز بود. چند مثال ذیل نشان میدهد که انگلیس ها ظاهراً نا آگاه و از اوضاع بی خبر بودند:
- در ماه مارچ ۱۹۱۹ نایب السلطنه بریتانیا در رابطه با موضوع تقاعد کمشنر عالی ایالت شمال غربی به وزیر امور دولت برای هندوستان اطمینان داد که انتظار نمیروند تحولات بعد از قتل امیر حبیب الله خان در کابل تأثیرات آنی بر اوضاع هندوستان داشته باشد.
- چهار روز قبل از واقعه باغ لندی کوتل و آغاز برخورد بین افغانستان و هند بریتانوی، نایب السلطنه به وزیر امور هند اطمینان داده بود که اوضاع در سرحد شمال غربی کاملاً آرام است.
- مامورین انگلیسی اردوی افغانستان را آنقدر جدی تصور نمیکردند که برایشان تهدید جنگ باشد. حکومت هند بریتانوی برای تأمین کانال ارتباطات در کابل نماینده یا وکیلی داشت و به او هدایت صریح داده شده بود که به کجا برود، چه کسی را ببیند و چه معلوماتی را بدست آورد. حافظ سیف الله خان وکیل انگلیس در حالی که شبکه اطلاعاتی خودش را داشت، از ارتباط با حلقهات خاص امیر برخوردار نبود.

اهمیت این جنگ و اعترافات انگلیس ها

بعضی از مؤرخین برای کم اهمیت جلوه دادن جنگ سوم افغان و انگلیس راجع به علل و حتی نتایج آن که منجر به استرداد استقلال و آزادی کامل افغانستان شد، اظهارات ضد و نقیض و متفاوت نموده اند. مثلاً لودیوک آدمک (۲) (Ludwig W. Adamec) آن را یک جنگ کوتاه و نسبتاً بدون خونریزی میخواند (۳).

لوتنانت جنرال جیورج نوبل مولسورت (۴) (Lieutenant-General George Noble Molesworth) که در دوران جنگ سوم افغان- انگلیس به حیث معاون کندیک دوم پیاده نظام سریع الحریکت سمرسیت، غونډ اول قول اردوی پشاور، در اردوی انگلیس خدمت میکرد، در مقدمه کتابش به نام "افغانستان ۱۹۱۹: گزارش جریان عملیات جنگ سوم افغان (۵)" در رابطه با این جنگ اعتراف میکند که " اگر چه به مقایسه کشتار هولناک جنگ جهانی اول، این جنگ یک نمایش فرعی بود...، اما در زمان عادی تنها از لحاظ تلفات، آن را میتوان در ردیف جنگ های بزرگ قرار داد". به استناد احصائیه های قبول شده، تلفات قوای انگلیسی و هندوستانی درین جنگ به شمول ۵۰۰ نفر که به اثر مریضی کولرا تلف شدند، به یک هزار و هفتصد و پنجاه و یک (۱۷۵۱) نفر بالغ میگردد (۶). منابع دیگر چون پروژة تحقیقاتی غیروابسته ارقام رویدادهای نبردهای مسلحانه (۷) تلفات طرف انگلیس را دوهزار (۲۰۰۰) نفر و افغان ها را یکهزار (۱۰۰۰) نفر ذکر نموده اند. مصارف حکومت هندوستان در جنگ سوم افغان و انگلیس بیشتر از شانزده و نیم ملیون پوند بود.

(ادامه دارد)

۱. بحران در سرحد. (Robson, Brian (2004)، ص ۳ و ظهور افغانستان مدرن (Gregorian, Vartan (1969) ص ۲۲۹.
۲. پروفیسور آدمک، استاد پوهنتون اریزونا، از افغانستان شناسان معروف امریکائیت که اضافه از بیست سال در افغانستان به مطالعه و تتبع تاریخ و فرهنگ ما پرداخته و نتایج تحقیقات اش را بصورت کتاب های متعددی در آورده است که در قسمت مآخذ این کتاب ذکر شده اند.
۳. . آدمک، لودویک، دلبیو. تاریخ روابط سیاسی افغانستان از زمان امیر عبدالرحمن تا استقلال. ترجمه پوهاند علی محمد زهما (۱۳۴۹) صفحه ۶۷
۴. جنرال ج. ن. مولسورت یکی از جنرالان اردوی انگلیس بود که بین سالهای ۱۹۱۶ تا ۱۹۱۹ در مالتا، چین شمالی و هندوستان وظیفه داشته و مدال جنگ بزرگ را بدست آورد. وی بخاطر خدماتش در جنگ سوم افغان - انگلیس نیز مدال و تقدیرنامه ها را بدست آورده، بعداً از معاون ریاست عملیات نظامی و استخبارات به ریاست عملیات نظامی و استخبارات ارتقا یافت. جنرال موصوف قبل از تقاعدش در سال ۱۹۴۵ میلادی بحیث منشی شعبه نظامی India Office یا شعبه که مسئولیت اداره هند برتانوی را در دولت انگلستان به عهده داشت، ایفای وظیفه مینمود.
۵. Molesworth, G. N. (1963). Afghanistan 1919, an account of operations in the Third Afghan War
۶. Paul Hinson. (1996). 1919 – The Third Afghan War: An Introduction. MWAN. On the internet at www.magweb.com (sited July 11, 2007).
۷. Armed Conflict Events Database (ACED) (2003).